

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L4@regeringskansliet.se.

Stockholm den 12 april 2024

Yttrande över Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1)

Er beteckning Ju2024/00057.

Akademikerförbundet SSR vill i egenskap av remissinstans lämna följande synpunkter på förslagen.

Övergripande synpunkter

Våld, hot och trakasserier är ett stort och förhållandevis ofta förekommande problem för många av förbundets medlemmar. Våld, hot och trakasserier slår mot och träffar många olika nivåer i samhället. Det handlar dels om den enskilde medarbetaren och dennes utsatthet där konsekvenserna för den enskilde är oerhörda och inte alltför sällan leder till psykisk ohälsa och sjukskrivningar. Det handlar dels om de enskilda, inte sällan barn, som på grund av våld, hot och trakasserier mot offentliganställda inte får det stöd och den hjälp som de har rätt till när den offentliganställda som är utsatt för otillbörlig påverkan undviker att fatta ett omstritt beslut. Och slutligen handlar det även om hotet mot den offentliga förvaltningen och demokratin.

Det är därför, sammantaget, ytterst angeläget att regeringen gör allt för att minska offentliganställdas utsatthet. Akademikerförbundet SSR ser att många av utredningens förslag är välkomna men att de utgör en del av en större helhet och vill därför understryka vikten av att regeringen fortsätter arbetet mot våld, hot och trakasserier på bred front.

Även om förbundet tillstyrker utredningens förslag är det viktigt att komma ihåg att problemen med våld, hot och trakasserier inte kommer att lösas genom att enbart lägga fram strängare regler och hårdare straff. Det behövs betydligt fler och bredare åtgärder än så för att säkerställa offentliganställdas trygghet och möjligheter att utföra sitt arbete. Förbundet vill, i likhet med utredningen, peka på arbetsgivarens arbetsmiljöansvar och möjligheterna att stärka medarbetarskyddet.

Akademikerförbundet SSR vill här lyfta fram några av de åtgärder som förbundet anser skulle ha stor betydelse för våra medlemmar och för arbetet mot hot, våld och trakasserier.

Det krävs ett långsiktigt förebyggande arbete. Att förebygga våld, hot och trakasserier handlar bland annat om att skapa en medvetenhet och kunskap kring riskerna. Arbetsgivare måste utforma arbetsmiljön så att den förebygger risker för ohälsa på grund av våld, hot och trakasserier. Det handlar om så väl den fysiska som den psykiska arbetsmiljön. Lokalerna måste vara ändamålsenliga. Medarbetare ska bland annat ha tid, resurser och möjligheter att bemöta enskilda och göra sig förstådda. Det är direkt avgörande för att kunna förebygga våld, hot och trakasserier att våra medlemmar har tillgång till tolk i de ärenden där det behövs. Medarbetare ska ha minst en medhandläggare i svåra och riskbenägna ärenden.

Akademikerförbundet SSR anser att arbetsgivaren behöver säkerställa att våld, hot och trakasserier hanteras effektivt och systematiskt. När en situation uppstår ska det finnas planer och rutiner kring hur situationen ska hanteras.

Akademikerförbundet SSR anser att arbetsgivaren ska vara den som är målsägande vid brott enligt 17 kap. brottsbalken (BrB) istället för som idag, den enskilde tjänstemannen. Även om en arbetsgivare redan idag kan göra en polisanmälan när någon anställd har utsatts för våld, hot eller trakasserier så är det den enskilde medarbetaren som är målsägande i ärendet. När någon använder sig av våld, hot och trakasserier mot en tjänsteman är brottsligheten i första hand är riktad mot verksamheten. Kopplingen till den enskilde medarbetaren handlar näst in till uteslutande om det uppdrag och anställningsförhållande som medarbetaren har. Det talar för att det ska vara arbetsgivaren som är målsäganden. Förutom den extra press som det innebär att vara målsäganden, så innebär det också att medarbetarens namn, kontaktuppgifter etc. finns med i den polisutredning som upprättas och sedan finns med i den fortsatta rättsprocessen. Rollen som målsägande ger en ökad risk för att få utstå ännu mer våld, hot och trakasserier. Genom att arbetsgivaren går in som målsäganden kan den enskilde medarbetare som utsatts skyddas från att drabbas ytterligare en gång under rättsprocessen.

Akademikerförbundet vill även lyfta frågan om förundersökningsbegränsning. Förbundet anser att förundersökningsbegränsning inte ska få förekomma när det gäller våld och hot mot tjänsteman. Att den gärningsman som idag begått fler grövre brott inte åtalas för våld och hot mot tjänsteman ger fel signaler till de tjänstemän som är utsatta. Det innebär också att de i egenskap av brottsoffer nekas den upprättelse de har rätt till och att det hot som de utsatts för osynliggörs.

Samtidigt som skyddet för offentliganställda behöver stärkas är det dock av yttersta vikt att krav på rättssäkerhet, offentlighet och insyn upprätthålls. Alla förslag på åtgärder behöver därför analyseras i den kontexten. Det handlar om att säkerställa att åtgärderna inte på ett oproportionerligt sätt inskränker och påverkar andra viktiga samhällsintressen. Inte minst gäller möjligheten till insyn och offentlighet, vilka utgör fundament i en demokrati och något som därför inte får begränsas i för stor omfattning. Sådana begränsningar riskerar nämligen att försämra tilliten och förtroendet för

den offentliga förvaltningen, vilket i sin tur kan öppna för otillåten påverkan som våld, hot, trakasserier och desinformation ökar.

Akademikerförbundet SSR:s yttrande över förslagen

6 kap. Skyddet för tjänstemän och myndighetsutövningen

Akademikerförbundet SSR tillstyrker förslagen om att brott mot tjänstemän ska omfatta vissa angrepp som sker vid myndighetsutövning och att bestämmelserna även ska omfatta angrepp för att tvinga fram, hindra eller hämnas för en åtgärd vid myndighetsutövning.

7 kap. Våld och hot mot tjänsteman – ett starkare skydd

Akademikerförbundet SSR tillstyrker utredningens förslag om att utvidga tillämpningsområdet för hot mot tjänsteman till att även avse hot om brottslig gärning. Att bestämmelsen även kan omfatta förtäckta hot är något som förbundet välkomnar särskilt.

8 kap. En modernisering av brottet förgräpelse mot tjänstemän – ett starkare skydd mot trakasserier

Akademikerförbundet SSR tillstyrker förslagen och särskilt det faktum att tjänstemannens närstående ska omfattas av bestämmelsen samt att bestämmelsen uttryckligen ska omfatta den som tidigare utövat myndighet. Förbundet tillstyrker även förslaget om att det för andra otillbörliga gärningar som för tjänstemannen medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hot om sådan gärning ska råda straffansvar. Förbundet anser att det är av stor vikt att ageranden som görs i syfte att otillbörligt påverka eller hämnas är straffbara. Förbundet tillstyrker även det nya begreppet *angrepp mot tjänsteman* och instämmer i utredningens bedömning att den nya brottsbeteckningen kan inskräpa allvaret i brottet.

Akademikerförbundet SSR välkomnar förslaget om ett starkare straffrättsligt skydd mot upprepade trakasserier.

Kap. 9 Ett nytt brott om förolämpning mot tjänstemän

Akademikerförbundet SSR tillstyrker förslaget om ett förstärkt straffrättsligt skydd för tjänstemän mot förolämpningar men vill lämna följande medskick. Förbundet anser att det är viktigt att förslaget kombineras med insatser och åtgärder som säkerställer att förslaget inte påverkar tilliten mellan professioner och medborgare negativt. Det blir extra viktigt att arbetsgivare i samarbete med medarbetare tar fram riktlinjer och material kring vilken typ av nedsättande uttalanden och förödmjukande beteenden som kan anses ägnade åt att kränka tjänstemannens självkänsla och värdighet. Det förebyggande arbetet med att motverka och förhindra att den här typen av situationer uppstår blir än viktigare. Många av de professioner som arbetar med människor i beroendeställning och utsatthet är beroende av att det finns ett förtroende för professionen och en tillit till tjänstemannen ifråga. Därmed inte sagt att tjänstemän ska behöva tåla kränkande uttalanden och grova förolämpningar.

13 kap. Minskad exponering av namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder

Akademikerförbundet SSR tillstyrker förslaget om att det införs en bestämmelse i förvaltningslagen som innebär att en myndighet i en underrättelse om ett beslut i vissa särskilda fall får utelämna uppgift om beslutfattares namn liksom uppgift om vem eller vilka som varit föredragande, vem eller vilka som har medverkat i den slutliga handläggningen. Förbundet bedömer att förslaget kan stärka skyddet för offentliganställda, inte minst när det finns risk för att underrättelse om beslut sprids i affekt via sociala medier. Förbundet ser förslaget också som en viktig del i att minska behoven av och kraven på anonyma beslut.

14 kap. Skydd för uppgifter om offentliganställda

Akademikerförbundet SSR delar utredningens bedömningar vad gäller behovet av skydd för offentliganställdas personuppgifter och välkomnar att det tillsatts en utredning som ser över grundlagsskyddet för söktjänster som offentliggör personuppgifter om adress, telefonnummer och andra uppgifter rörande enskildas personliga förhållande. Förbundet bedömer att skyddet mot spridning av uppgifter om offentliganställda behöver förbättras avsevärt, framför allt när det kommer till kontaktuppgifter utanför den personaladministrativa verksamheten.

Vad gäller utredningens bedömning att inte ändra den personaladministrativa sekretessen är Akademikerförbundet SSR:s inställning mer tveksam. Utredningen framhåller att det redan i dag har införts generella begränsningar av tillgången till uppgifter och att sekretessen därmed har stärkts i vissa verksamheter. Detta till trots möter förbundet medlemmar som framhåller att möjligheten för enskilda att begära ut uppgifter från den personaladministrativa verksamheten är ett problem. Förbundet instämmer förvisso i utredningens slutsats om vikten av insyn, möjlighet till kritisk granskning och betydelsen av offentlighetsprincipen. Förbundet vill dock påpeka att möjligheten att begära ut uppgifter om enskilda tjänstemän från offentliga arbetsgivare är ett problem när den som begär ut uppgifterna gör det i avsikt att hota och trakassera den offentliga tjänstemannen. Förbundet vill därför se att regeringen följer upp genomförda lagändringar för att granska och utvärdera dagens sekretesskydd i personaladministrativ verksamhet i förhållande till möjligheten att skydda utsatta offentliganställda.

Avslutningsvis vill Akademikerförbundet SSR lyfta fram och understryka behovet av resurser. Resurser som säkerställer en god arbetsmiljö, som säkerställer att offentliganställda har tid att bemöta och förklara komplicerade beslut för den beslutet gäller och som säkerställer att en offentliganställd aldrig är ensam handläggare i ett komplicerat och riskfyllt ärende. Ytterst handlar det om tillit och om möjligheten att genomföra det uppdrag man är anställd att genomföra.

Heike Erkers
Förbundsordförande

Monica Engström
Socialrättsjurist